

En av Saltens fremste

I vår nære historie var sjøkaptein Edvard Schønning en av Saltens fremste enere i allsidighet og skaperkraft.

ANDOR NORMANN

Han har ikke fått noe varig minne etter seg, noe han så absolutt burde hatt.

Dette kan bli en realitet om det fra Miljødepartementet (MD) og Direktoratet for Naturforvaltning (ND) blir prioritert å restaurere det praktbygg av en hovedbygning Edvard Schønning fikk oppsatt i 1865 da «storgården» på Hjertøya ytterst i Foldfjorden var hans eiendom. Den ble kjøpt av Miljøverndepartementet i 1975. Siden har hovedbygningen stått uten tilsyn og påkostning. Bygningen er blitt utsatt for hærverk og har i de senere år også blitt brukt til sauefjøs. Tilstandsrapporten fra Fylkeskonservatorens ekspertise er likevel positiv for mulig restaurering, men det må skje omgående, og det vil koste en del.

Edvard Schønnings fødested var Nygård i Ofoten. Han hadde etternavnet sitt fra Barø-ætta som kom fra Vestvågøy. Hans foreldre drev handelsvirksomhet i Bjerkvik ved Narvik.

Edvard kom som liten gutt til Ellingsen på handelsstedet Kjerringøy. Her fikk han lærdom i sjømannskap, fiskeoppkjøp og vanlig handelsvirksomhet, både under Ellingsen og senere under Zahl.

På handelsstedet var han som en sønn i huset. Han ble konfirmert på Kjerringøy 24. juli 1853. Hans teoretiske og praktiske dyktighet gjorde at han få år etter konfirmasjonen, får meget ansvarfulle arbeidsoppdrag hos Zahl.

Skipsfører og ektemann

Det sies at Edvard var av en rastløs natur med stor virketrang. Han ble en samfunnsbygger som ikke bare så muligheter, men som også handlet for å realisere dem.

Han ble tidlig en meget dyktig navigatør og skipsfører. Allerede som 19-åring er han jekteskipper på «Columbo», en av Zahls båter. Året etter overtok han kapteinsjobben på Zahls skonnert «Familien Haab», som da var det største skip i gamle Folden Amt.

Hans dyktighet gjør at han ikke nøyer seg med å seile til Bergen. Han går seinere inn i «Hansafart» og seiler laster med fisk (sild og klippfisk) fra Hjertøya og Kjerringøy til Østersjøen og Baltikum. Lastene tilbake var ofte korn.

Rundt 1861/62 finner vi Edvard Schønning som eier av det som kaltes «storgården» i amtet. Den lå på Hjertøya og var en eiendom på totalt ca. 3.000 dekar. Den hadde en sammenhengende flate av tidlig og selvdrenende dyrkjingsjord på ca. 800 dekar. Gården var kjent som en god korngård. Øya lå sentralt til mens ro- og seilbåter dominerte i fiske og transport. Den lå tett opp til rike fiskeområder ut mot Vestfjorden. Innenfor øya delte den fiskerike Foldfjorden seg i Sør- og Nordfold, som med sine sidefjorder, kriker og vikler er et unikum av variert nordlandsnatur.

Hjertøya har en rik historie med funn fra eldre steinalder, og med gravrøyser fra jernalderen. Den ligger slik til at det naturlige alltid har vært å ha et nært samvirke med Kjerringøy. Dette var ekstra godt og nært under Edvard Schønnings virke på Hjertøya.

Han hadde allerede etablert seg på Hjertøya da han treffer Marine Elisabeth Hildrum (f. 1838) på Kjerringøy handelssted. Hun var fra Aag i Lofoten og bodde hos sin mors kusine, Anna Elisabeth Zahl, for «å lære husholdning og framferd». De gifter seg 18. oktober 1862, med K. Zahl og skolelærer

Peder Larsen som forlovere.

Bonde og bygningsmann

Mellom 1862 og 1865 foregår det mye på denne storgården. Det blir oppført to brygger, derav var en tømret for sildemottak. Det settes opp fjøs, naust, stabbur og diverse uthus. Alle disse husa og bryggene er for lengst borte.

En meget stor og romslig hovedbygning står ferdig i 1865. Dette var en av de prektigste lafta bygninger i hele Salten. Grunnflaten er 8 ganger 13,5 meter, bygd i to etasjer pluss kvist. I kjelleren ble der murt bakerovn, satt opp håndkvern for maling av korn, og lagd binger for lagring av matprodukter. Første etasje har to store stuer, et stort kjøkken og ditto spiskammer. Andre etasje inneholder seks soverom. Bygningsmaterialene i huset var gammel tjæreholdig furu som det sies ble hogd innerst i Foldfjordene. Hele bygningskroppen og delevegger i begge etasjer er laftet av slik furu. Hovedhuset står der fremdeles som en dokumentasjon over gammel byggeskikk og en svunnen storhetstid. Det er samtidig det eneste gjenværende, men noe medtatte, «monument» over en av Saltens fremste samfunnsbyggere i vår nære historie.

Under Edvard Schønnings tid på Hjertøya dyrkes det opp mange dekar av øyas gode jord. Til slutt før de åtte storfe, to hester og 14 sauer. I tillegg har de gris.

De får fem barn hvorav tre lever opp, og har i tillegg tre fosterbarn. De har ellers mange i arbeid ute og inne, og i 1875 er det 14 personer som bor på gården. Det bor da totalt omlag 60 personer på Hjertøya, og øya er egen skolekrets.

De får fem barn hvorav tre lever opp, og har i tillegg tre fosterbarn. De har ellers mange i arbeid ute og inne, og i 1875 er det 14 personer som bor på gården. Det bor da totalt omlag 60 personer på Hjertøya, og øya er egen skolekrets.

Fisker og forretningsmann

Edvard Schønning hadde minst to jekter mens familien bodde på Hjertøya. Disse ble brukt under fiskeriene og til å frakte fisk som skulle selges på nære og fjerne markeder. Schønning hadde også notbruk. I den tiden var der mange og store sildeår i Foldfjordene. År om annet ble titusener av tønner sild saltet. Schønning var også med sine jekter i Lofoten og kjøpte der betydelige kvanta med skrei som ble saltet. Siden ble fisken tørket på Hjertøyas svaberg.

Edvard Schønning var en dyktig

KAPTEIN. Edvard Schønning var kaptein på «Folden», og var en av de som grunnla Salten Dampskipsselskap.

og redelig fiskeoppkjøper og forretningsmann. I hans tid ble Hjertøya et senter for fiske og fiskeomsetning. Eget notbruk og handel med sild og klippfisk gav gode inntekter.

Både som bonde, fartøyskipper, forretningsmann og noteier hadde Edvard Schønning bevist sin dyktighet fra han trådte inn på samfunnets arena som ung mann. Ut i fra sin skapende virksomhet, kløkt og vennlighet ble han en person folk aktet og så opp til i hele Folden Amt.

I 1883 velger Schønning å selge eiendom og virksomhet på Hjertøya til den godt holdne notbas Peder Jørgen Augustinussen fra Forstranda i Gildeskål.

Familien flytter så til Tordenskjolds gate i Bodø, og Edvard Schønning blir ansatt som kaptein i Salten Dampskipsselskap. En ansettelse som varer helt til hans død i 1909.

Dampskipspiken

Edvard Schønning går nå bort fra å føre seilende jekter og galeaser. Han var en av dem som grunnla Salten Dampskipsselskap i 1868. Nå blir han kaptein i «sitt» selskap. I denne brytningstid mellom seil- og dampbåter blir hans store kunnskaper som navigatør og fartøyleder ekstra verdifulle. Han er kaptein i 1884 på Saltens D/S «Namsos» som går i gods og passasjertrafikk mellom Bodø og Narvik. Deretter blir han kaptein (utleid?) på S/S «Fiskeren» som eies av Vesterålske og som går i hurtigrutefart på kysten, med Bergen som hoved-

base. Han blir i lengre perioder borte fra sin Marine og familien i Bodø.

I en alder av knapt femti år var Edvard Schønning fremdeles en vakker og tiltrekkende mann, og i sin fulle manndoms kraft. Ombord i «Fiskeren» er også ansatt den unge dampskipspiken Kristine Olsen. Hun og kapteinen går inn i et langt kjærlighetsforhold som først resulterer i en datter som dør bare en måned gammel. Tre år deretter føder Kristine den 24. februar 1890 sin kjære Edvard en sønn. Han døpes 11. mai i Johanneskirken i Bergen og får navnet Einar Edvard Schønning. Han blir i sin tid, i 1955, far til Margaret Schønning Skorpen, som er den jeg i den siste tid har hatt mye kontakt med angående hennes bestefars og hans families liv og virke.

Edvard og hans hustru i Bodø, Marine, som han har delt så mange gleder og sorger med, er fortsatt et forelsket ektepar. Edvard og Kristines lille sønn kommer i fosterhjem i Bergen, men der blir han bare ett år. Tante Lina, Edvard og Marines fosterdatter, henter Einar Edvard til Bodø der han fikk vokse opp i et godt og trygt hjem hos Marine og sin far.

Hun blir en god mor som elsker dette kjærlighetsbarn som sitt eget, og de blir knyttet nært til hverandre så lenge hun lever.

Kaptein på «Folden»

Edvard Schønning overtok så kapteinsjobben på det nye og prektige dampskipet «Folden», som gikk i rute mellom Bodø og Narvik. Her ble han en aktet og beundret kaptein. Han hadde i fullt monn sine evner som navigatør og trygg kaptein i behold. I 1902 blir «Folden» leid av Den Norske Studentersangforening som turskip på en «concerttourne» som det het, langs store deler av Norges kyst. Det ble skrevet bok om denne turen, og der heter det blant annet: «Kaptein Schønning var da også en Type paa den brede og hyggelige Soliditet. Naar han stod på kommandobroen og fortalte en av sine Nordlandshistorier, som verken manglede Saft eller Kraft, var der almindelig jubel».

Virketrangen og rastløsheten var fremdeles i ham. Han var en skapende og svært aktiv person helt til det siste. I Salten Dampskipssels-

BARNEBARN. Margaret Schønning Skorpen er barnebarn av sjøkapteinen. Her er hun ved sin farfars grav.

FORFALLENT. Hovedhuset på Hjertøya, her i 2005, er ikke lenger noe vakkert syn. Men det kan restaureres, dersom det er penger og vilje til det.